

Perhe- ja vammaispalvelut

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan määrärahat ja tuloarviot

Sisältää valtuustoon sitovana toimintakate toimialatasolla (tilanne 23.9.2025).

PERHE- JA VAMMAISPALVELUT SITOVAT TAVOITTEET, 1000 €						
	TP 2024	Alkuperäinen TA 2025	Muutettu TA 2025	TA 2026	Muutos	
					€	%
Toimintatuotot	15 091	14 522	15 052	16 671	1 619	10,8
Toimintakulut	-242 467	-250 715	-248 798	-252 302	-3 504	1,4
Toimintakate	-227 376	-236 193	-233 746	-235 631	-1 885	0,8

Toimintaympäristön kuvaus

Perhe- ja vammaispalveluiden toimiala on järjestäjän palvelutoimiala, joka yhteensovittaa ja ohjaa hyvinvointialueella lasten, nuorten, perheiden ja vammaisten palveluita sekä vastaa perhe- ja vammaispalveluiden lautakunnan toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta. Toimialan merkittävin haaste on väestörakenteesta, sairastavuudesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta aiheutuva palvelujen tarpeen monialaisuus ja Pohjois-Savossa palveluiden painottuminen korjaaviin ja raskaisiin palveluihin. Lisäksi toimialaa haastavat rekrytointivaikkeudet reuna-alueilla, laajamittaiset ostopalvelut sekä hyvinvointialueen rajoittunut taloudellinen kyky korjata palvelutuotannon painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Perhe- ja vammaispalveluissa on perustason terveys- ja sosiaalipalveluiden lisäksi erityistason palveluja. Suurin osa sosiaalihuoltolain mukaisista sosiaalipalveluista on määrärahasidonnaisia palveluja, joiden myöntämisessä hyvinvointialue voi käyttää harkintaa lain antamissa puitteissa. Toimialan erityistason palvelut ovat erityisen, sitovan, järjestämisvelvollisuuden piirissä olevia palveluita, joihin asiakkaalla on niin sanottu subjektiivinen oikeus riippumatta toimialan määrärahatilanteesta. Lastensuojelupalveluiden lisäksi vammaispalvelulain subjektiivisin oikeuden piiriin kuuluvia palveluja vaikeavammaisille henkilöille ovat kuljetuspalvelut, palveluasuminen (uudessa laissa asumisen tuki), asunnon muutostyöt, asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet, päivätoiminta ja henkilökohtainen apu. Uudessa vammaispalvelulaissa palveluihin kuuluvat lisäksi valmennus, erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko, vaativa moniammatillinen tuki ja lyhytaikainen huolenpito.

Perhe- ja vammaispalveluissa jatkuu edelleen palvelujen järjestämismallien ja toimintatapojen yhdenmukaistaminen. Palvelutuotantoa on kehitettävä avoimesti ja innovatiivisesti hyödyntäen parhaita toimintamalleja ja etsien uusia palveluntuottamistapoja. Lisäksi toimialan sisäisen ja toimialojen välisen integraation edistäminen palvelupolkujen sujuvoittamiseksi on välttämätöntä. Toimialan menestys edellyttää panostusta monialaiseen, vaikuttavuusperusteiseen ja verkostoituneeseen kehittämistyöhön yhdessä eri toimijoiden kanssa sekä hyvinvointialueen omassa palvelujärjestelmässä käytettävissä olevan osaamisen ja resurssien täysimääräistä hyödyntämistä. Toimiala järjestää palvelut omana tuotantona sekä yhteistyössä toisten hyvinvointialueiden, yritysten ja järjestöjen kanssa. Toiminta, strategia ja tavoitteet suunnittelukaudella pohjautuvat hyvinvointialueen strategiaan ja palvelustrategiaan. Toimintaa kehitetään asiakaslähtöisesti ja pitkäjänteisesti hyvinvointialueen asukkaiden terveyden,

Perhe- ja vammaispalvelut

omatoimisuuden, toimintakyvyn, sosiaalisen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen osalta. Asiakkaiden palvelujen laatu, turvallisuus ja kustannusvaikuttavuus ovat kehittämisen keskiössä.

Perhepalveluissa tuetaan lapsia, nuoria ja perheitä arjessa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Tavoitteena on oikea-aikainen tuki ja palvelut varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäisevästi ja edistämällä osallisuutta ja omatoimista selviytymistä arjessa.

Palvelualue vastaa seksuaaliterveysneuvonnasta, äitiys- ja lastenneuvolasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta, lasten puhe-, toiminta- ja fysioterapia, opiskeluhuollosta, lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluista, sosiaalihoitolain mukaisista lasten, nuorten ja perheiden sosiaalityön- ja ohjauksen palveluista, kasvatus- ja perheneuvonnasta, perhetyöstä, lapsiperheen kotipalvelusta, perheoikeudellisista palveluista ja lastensuojelun sosiaalityön ja -ohjauksen palveluista sekä lastensuojelun ympärivuorokautisista palveluista. Palvelualue jakautuu kahteen palveluyksikköön: perhekeskuspalvelut ja lastensuojelupalvelut. Palvelualueen palvelut ovat lakisääteisiä sosiaali- ja terveystalouksia, joista lastensuojelupalvelut ovat erityispalveluja. Pääsääntöisesti palveluja tuotetaan omana tuotantona, mutta lastensuojelun laitoshoidon palvelut järjestetään pääosin ostopalveluna, sillä 42 omalla laitospaikalla pystytään vastaamaan noin 15 % lasten laitoshoidon tarpeesta. Perhepalveluiden avopalveluissa suurimmat asiakaspalvelujen ostotarpeet ovat perhetyössä ja muissa palveluissa ostopalveluja käytetään lähinnä omaan palvelutuotantoon syntyneiden vajaiden johdosta esim. henkilöstövajeet.

Vammaispalvelut tuottavat vammaisille henkilöille erityispalveluja, joita järjestetään, kun yleisten palvelujen apu ei ole riittävä tai sopiva. Tavoitteena on edistää asiakkaan osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja yhdenvertaisuutta siten, että asiakas voi viettää mahdollisimman itsenäistä, yksilöllistä ja turvallista elämää kulloisenkin elämäntilanteensa mukaan. Palvelu on asiakaslähtöistä ja yksilölliset tarpeet huomioiva.

Palvelualue jakautuu vammaisten asumispalveluihin ja avopalveluihin. Vammaisten asumispalveluja järjestetään silloin, kun itsenäinen asuminen ja omassa kodissa selviytyminen eivät onnistu. Vammaisten asumispalveluissa ensisijaisia ovat kotiin annettavat palvelut. Tavoitteena vammaisen henkilön arjen sujuvuus sekä mielekäs ja turvallinen arki. Vammaispalvelulain mukainen asumisen tuki järjestetään joko yksittäiseen asuntoon tuettuna asumisena / asumisen ohjauksena tai ryhmäasumiseen yhteisöllisenä asumisena tai ympärivuorokautisena palveluasumisena. Lapsen asumisen tuen tarkoitus on turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheen kanssa silloin, kun se on mahdollista. Toissijaisesti lapsen asuminen voidaan järjestää huoltajien suostumuksella kodin ulkopuolelle, tilanteissa, jolloin oman perheen kanssa asuminen ei ole mahdollista yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Lapsen asumisen tuki järjestetään omassa lasten asumisyksikössä / ryhmäkodissa. Vammaisten asumispalveluita tuotetaan sekä omana toimintana että ostopalveluna.

Vammaisten avopalveluissa on vammaispalvelukeskuksen sekä päivä- ja työtoiminnan palvelujen yksiköt. Vammaispalvelukeskukset toimivat hyvinvointialueen jokaisella alueella. Lisäksi yksikössä toimii keskitettynä palveluna vammaispalvelujen osaamiskeskus ja omais- ja perhehoidon sekä henkilökohtaisen avun keskus. Päivä- ja työtoiminnan palvelujen yksikkö

Perhe- ja vammaispalvelut

tuottaa päivä- ja työtoimintaa sekä lasten aamu- ja iltapäivähoitoa ja loma-ajan hoitoa yhteistyössä kuntien sivistystoimien kanssa. Työ- ja päivätoimintaa tuotetaan sekä omana toimintana että ostopalveluna.

Lain aiheuttamat muutokset

Hallituskaudella on menossa useita lakiuudistuksia, käynnissä on sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus ja lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe, Lapsen elatuksesta annetun lain muutos sekä elatustukilain muutos, joissa vahvistetaan elatusavun ensisijaisuutta lapsen elatuksen turvaamisessa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen muutos esitetään hyvinvointialueelle lisää liikkumavaraa neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksien toteuttamisessa.

Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025. Lakiin sisältyy kolmen vuoden siirtymäaika. Lain voimaantultua käynnistyi uudelleen vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennus, mikä oli lausunnolla 23.6.2025 asti. Vammaispalvelulakiin ehdotetaan palautettavaksi elämänvaiheita koskeva säännös, jotta vammaispalvelulaki säilyy vammaisten henkilöiden palvelut turvaavana erityislakina.

Omais- ja perhehoitoon tulevien lakimuutosten arvioidaan hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2026 lisäävän hyvinvointialueiden rahoitustarvetta 16 miljoonaa euroa.

Toiminnan painopistealueet

Sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmän tuotantokäytön aloittamisaikataulu on ollut jatkuvassa muutoksessa ja asiakastietojärjestelmä on otettu pilottikäyttöön kuraattoripalveluissa elokuussa 2025, mutta muiden palveluiden tuotantokäytön aloittamisaikataulua ei ohjelman keskeneräisyyden johdosta ole voitu vahvistaa. Yhteisen tietojärjestelmän puuttuminen hankaloittaa palvelutuotannon prosessien yhtenäistämistä, vaikeuttaa henkilöstöresurssin kohdentamista ja on riski asiakkaan palveluiden jatkuvuudelle ja asiakastiedon eheydelle. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tietojärjestelmä yhtenäistyi keväällä 2025. Kun palvelutuotannossa on käytettävissä yhtenäiset asiakas- ja potilastietojärjestelmät, pystytään edistämään syksyn 2025 tiedolla johtamisen projektissa sovittujen toimintatapojen mukaisesti tuotannon tunnuslukujen muodostamista esihenkilöiden johtamistyön tueksi sekä omavalvonnan toteuttamisen työkaluiksi. Palvelutuotannon tunnuslukujen seurannan käytänteiden vakiinnuttamiseen ja kustannusvaikuttavuuden tietopohjan vahvistamiseen kaikilla palvelutuotannon tasoilla kiinnitetään huomiota.

Perhe- ja vammaispalveluiden toimintakulttuurin uudistaminen jatkuu yhtenä toiminnan painopistealueena. Toimintakulttuuria vahvistetaan hyvinvointialueen näkökulmasta siten, että palvelutuotanto on yhteisvastuullista, asiakaslähtöistä ja yhdenmukaista. Palveluverkon tarkastelussa huomioidaan toimintaympäristö, väestön ja palvelutarpeen muutokset sekä erilaiset, tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet tuottaa palveluita R3-muutosohjelman mukaisesti. Palvelutuotannossa edistetään lähi- ja aluepalveluiden lisäksi digitalisaation ja videovälitteisen etäpalvelun tuomia mahdollisuuksia. Tavoitteena on yhä vahvemmin painopisteen muutos kohti ennaltaehkäiseviä palveluita sekä palvelurakenteen keventäminen siten, että myös

Perhe- ja vammaispalvelut

viimesijaisissa korjaavissa palveluissa palveluita tuotetaan tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Oman tuotannon resurssin vahvistamista suhteessa ostopalveluihin arvioidaan jatkuvasti. Erityislainsäädännön mukaisissa palveluissa korostuu myös velvollisuus asiakkaan edun arviointiin sekä vahvojen subjektiivisten oikeuksien tuottamat järjestämisvelvollisuudet.

Perhepalveluiden toiminnan painopisteet

Perhepalveluiden palvelukysynnässä ja –tarpeessa ei ole ennakoitavissa laskua, joissakin palveluissa tarve on näyttäytynyt edelleen kasvavana, myös lainsäädännön velvoitteiden muutokset ovat laventaneet palveluiden järjestämisvastuuta. Myös lastensuojelussa huostaanotettujen lasten määrä on kasvanut edelleen. Lasten tuen ja hoidon tarpeisiin vastaaminen vaatii sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden yhteensovittamisen kehittämistä ja yhteisten toimintakäytänteiden vahvistamista edelleen, koska kustannusten kasvun tehokas hillintä edellyttää myös laajempaa vaikuttamista palvelujärjestelmän toimintaan.

Ehkäisevän lastensuojelun toiminta osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä lasten, nuorten ja perheiden tukemisen oikea-aikaisuus ja vaikuttavuus peruspalveluissa vaikuttaa lastensuojelupalveluiden tarpeeseen. Palveluissa vahvistetaan varhaisen avun, tuen ja hoidon tarpeen tunnistamista ja tuen ja avun tarpeisiin vastaamista vaikuttavilla palveluilla. Asiakasprosesseja ja –ketjuja kehitetään pyrkien löytämään palveluja sujuvoittavia ja edistäviä työskentely- ja organisoitumismalleja. Toimintakäytänteiden uudistamista edistetään myös ns. ketterillä kokeiluilla, joissa rajatusti ja kohdennetusti haetaan ymmärrystä suunnitellun muutoksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Vaikuttavuusmittareiden käyttöönottoa edistetään ja sovittujen mittareiden käyttöä arvioidaan. Tuottavuuden lisäämistä tarkastellaan välittömän työajan käytön, työnjaon ja asetettujen tavoitteiden avulla sekä tarkastelemalla osaamista ja käytössä olevia menetelmiä. Lisäksi tarpeen on kehittää kohdennettuja palvelumalleja viimesijaisten palvelutarpeiden ehkäisemiseen sekä avohuollon vaikuttavuuden lisäämisen tueksi.

Sisällöllisesti palveluissa kehitetään moniammatillista arviointityötä ja monialaista yhteistyötä. Alle 23-vuotiaille lapsille, nuorille ja nuorille aikuisille kohdennettua terapiatakuun toimeenpanoa seurataan ja edistetään uusien määrämuotoisten lyhytinterventioiden käyttöönotolla. Lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintakäytänteiden yhtenäistämisen ja lääkäriresurssin parantumisen myötä nuorten hoito toteutuu lakisääteisesti ja lasten palvelun kehittäminen jatkuu. Palvelujen kehittämistä tukeva R5-ohjelma, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden palvelujärjestelmäuudistus käynnistyi kesällä 2025, uudistuksessa etsitään kustannusvaikuttavia mielenterveys- ja päihdepalveluja kehittäviä toimenpiteitä.

Palvelualueella toimeenpannaan R3-muutosohjelmaa edistämällä palveluiden painopisteen siirtymistä ennaltaehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin sekä hoidollisten palveluiden oikea-aikaiseen saatavuuteen peruspalveluissa. Lisäksi R3 toimenpitein edistetään digitaalisen palveluvalikoiman laajentamista, palveluverkkosuunnitelman toimeenpanoa sekä omatuotannon vahvistamista suhteessa asiakaspalveluiden ostoihin.

Vuonna 2026 sähköisen asioinnin mahdollisuuksia lisätään ottamalla käyttöön sähköinen yhteydenotto, videovälitteisen etävastaanoton käytön edelleen laajentaminen soveltuviissa

Perhe- ja vammaispalvelut

palveluissa sekä esitteiden ja lomakkeiden sähköistäminen. Lisäksi sähköisen perhekeskuksen Omaperhe ja Omahelpperi tunnettavuutta vahvistetaan itsenäisen tiedonhaun kanavana ja ammattilaisille suunnattua osiota hyödynnetään perhekeskusverkostossa toimivien välisessä viestinnässä. Opiskeluterveydenhuollossa ja kutsunnanalaisten terveystarkastuksissa valmistaudutaan ottamaan käyttöön DigiFinlandin kehittämä digitaalinen terveystarkastus syksyllä 2026.

Perhepalveluissa henkilöstön saatavuus on kehittynyt myönteisesti ja toiminnassa tunnistettuihin pitovoimatekijöihin kiinnitetään jatkossakin huomioita. Lastensuojelun asiakasmitoituksen omavalvonta jatkuu ja systeemisen lastensuojelun toimintamallia pyritään edelleen kehittämään kaikissa työryhmissä. Tavoiteltavan alenevan asiakasmäärän/sosiaalityöntekijä tarkoituksena on varmistaa mahdollisuudet lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kanssa tehtävään henkilökohtaiseen yhteistyöhön, riittävään monialaiseen työskentelyyn sekä lastensuojelulain mukaisten erityisten velvollisuuksien toteuttaminen. Näiden toteutuminen on edellytyksenä myös vaikuttavuuden, suunnitelmallisuuden ja oikea-aikaisuuden parantamiselle, millä on vaikutusta myös viimesijaisten korvaavien palveluiden kustannusten hallintaan ja ehkäisyyn.

Perhekeskusverkostotoiminnassa vahvistetaan monialaisia toimintamalleja ja näyttöön perustuvien menetelmien koulutusta ja niiden systemaattista käyttöä. Toteutusta seurataan sekä luodaan verkostomaiselle toiminnalle rakenteet. Perhepalveluiden, kuntien ja järjestöjen yhteistyörakenteiden ja -käytänteiden vahvistamiseen ja vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alueilla, yhteistyöverkostoina toimivat vuoden 2025 aikana muodostetut alueelliset perhekeskusverkostot. Kuntia on kutsuttu yhteisövaikuttavuuden toimintamallin mukaiseen yhteistyöhön, jota lähdetään edistämään yhteistyöstä kiinnostuneiden kuntien kanssa.

Palvelualueella edistetään toiminnan uudistamista myös hanketyössä. Polku Kirjolle-hankkeessa ad. 30.10.2026, peruskouluikäisille neurokirjon lapsille ja nuorille (-18) sekä heidän perheilleen kuvataan monialainen, sektorirajat ylittävä palvelupolku. Lisäksi osallistutaan Setlementti Puijola ry:n ja Poliisihallinnon kanssa yhteistyössä vakavan nuorisorikollisuuden torjumisen moniammatillisen yhteistyön hankkeeseen, Kääne – turvallisesti kohti uutta ad. 30.10.2027. Hankkeen kohderyhmä on alle 23-vuotiaat rikosentekijät ja tarkoituksena on tukea vakavia tai toistuvia rikoksia tekeviä nuoria kokonaisvaltaisesti pääsemään irti rikoskierteestä sekä uusinta rikollisuuden ennaltaehkäiseminen. Lastensuojelussa jatkuu erityisesti moniammatillisen vanhemmuuden tuen kehittämisen ja 12–17-vuotiaiden kodin ulkopuolisten sijoitusten tarpeeseen vaikuttamaan pyrkivä Matkalla riittävään vanhemmuuteen-hanke 31.12.2027 saakka. Kyseessä on Keski-Suomen hyvinvointialueen hallinnoimaksi siirtynyt ryhmähanke, jossa Pohjois-Savon hyvinvointialue toimii osatoteuttajana. Lastensuojelupalveluihin hallinnollisesti kiinnittyy myös valtionavustuksella toteutuva nuorten huumekuolemien ehkäisemisen hanke, Uusi suunta yhdessä ad. 30.9.2026. Talousarviossa on lisäksi omarahoitusosuusvaraus haetulle ESR+-hankkeelle Silta osallisuuteen- Jaetulla osaamisella ja yhteistyöllä kohti kuntouttavaa sijaishuoltoa ajalle 1.8.2026-31.12.2028. Vuoden 2025 lopussa päättyy useita kehittämishankkeita ja -projekteja, joissa luotujen toimintamallien ja -käytänteiden vakiinnuttaminen ja edelleen kehittäminen jatkuu palvelutuotannossa.

Perhe- ja vammaispalvelut

Vammaispalveluiden toiminnan painopisteet

Asumispalvelut muodostavat 61 % vammaispalveluiden kokonaiskustannuksista ja ostopalveluiden osuus asumispalveluissa on merkittävä. Asumispalveluiden rakenteen keventäminen on välttämätöntä palvelujärjestelmän kestävyys turvaamiseksi ja asiakkaiden itsenäisemmän asumisen mahdollistamiseksi.

Asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen sekä R3 –muutosohjelman mukaisesti siirrämme asumispalvelujen tuottamisen painopistettä ympärivuorokautisesta palveluasumisesta tuettuun ja yhteisölliseen asumiseen. Hyödynnämme myös teknologisia ratkaisuja asumisen tukea järjestettäessä. Tavoitteena on myös turvata riittävät tilapäishoidon asumispalvelut. Laitoshoitoa järjestetään jatkossa vain erityisen tarpeen tai kuntoutuksen vuoksi. Tärkeä strateginen tavoite asumispalveluiden osalta on asumispalvelurakenteen monimuotoisuuden ja oman palvelutuotannon lisääminen.

Toimintavuoden 2026 keskeisimpänä toiminnan kehittämisen painopisteenä on edelleen luoda uusia toimintamalleja ja vahvistaa vammaisten henkilöiden kotiin vietävän / tuetun asumisen palvelun sekä lisätä yhteisöllisen asumisen omaa palvelutuotantoa. Tuettuun asumiseen luodaan tiimimalli kaikille alueille. Näiden toimien avulla pyritään ehkäisemään raskaampien asumispalveluiden tarvetta ja mahdollistetaan siirtyminen raskaammista palveluista kevyempiin asumispalveluihin. Selvitetään eri toimijoiden (hyvinvointialueen eri toimialat, kunnat ja järjestöt) kanssa mahdollisia käyttöön otettavia tiloja oman toiminnan ja kevyempien asumismuotojen vahvistamiseksi.

Hengityshalvauspotilaiden hoitorinkien ja avustusten myöntämisen osalta palveluiden järjestämisvastuu terveydenhuolloilta vammaispalveluille siirtyy viimeistään siirtymäajan päätyttyä 1.1.2028. Uudessa vammaispalvelulaissa käytetään uutta termiä hengityslaitteen varassa elävä henkilö. Hengityslaitteen varassa elävillä henkilöillä lain yleinen kolmen vuoden siirtymäaika säännös eroaa muista palveluista ja siirtyminen uuden vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin edellyttää hengityslaitteen varassa elävän henkilön omaa pyyntöä siirtymäaikana. Mahdollisten uusien hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden palveluiden järjestämiseen varaudutaan mallintamalla yhdessä muiden toimialojen kanssa ko. henkilöiden palvelukokonaisuutta ja palveluprosessia. Talousarvioon ei pystytä arvioimaan palvelusta mahdollisesti aiheutuvia kustannuksia ennakoon.

Kuopion kaupungin rajaus iltapäivätoiminnan järjestämisestä ainoastaan 1. vuosiluokkien oppilaille tarkoittaa vammaisten lasten iltapäivähoidon järjestämisvastuun siirtymistä vammaispalveluille. Iltapäivähoidossa on kysymys lyhytaikaisesta huolenpidosta, jota voidaan toteuttaa yhteistyössä sivistystoimen kanssa. Toimintavuoden 2026 aikana selvitetään iltapäivähoidon järjestämisen mahdollisuutta omana toimintana esimerkiksi päivätoiminnan yhteydessä.

Vammaisten asumispalveluiden ja päivätoiminnan digitaalisten palveluiden kehittämishankkeessa on vuoden 2025 aikana mallinnettu ja pilotoitu etäpäivätoimintaa ja

Perhe- ja vammaispalvelut

digitaalisten laitteiden käyttöä vammaisen asiakkaiden etäohjauksessa Toimintavuoden 2026 tavoitteena on, että vähintään 10 asiakkaan päivätoimintapäivistä osa toteutetaan etäpalveluna. Vammaisten asumispalveluissa lähdetään selvittämään mahdollisuutta saada digilaitteita tuetun asumisen asiakkaiden käyttöön ja näin järjestää osa asiakkaiden tukikäynneistä etäyhteyden välityksellä. Etäohjauksella voimme parantaa asumisen tuen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä saada aikaan kustannustehokkuutta.

Talouden tasapainon saavuttaminen

Perhe- ja vammaispalveluissa on suunniteltu seuraavat toimenpiteet talouden tasapainon saavuttamiseksi:

Toimialalla sopeutetaan henkilöstömenoja talousarviovuoteen kohdentuvilla lyhyillä toimenpiteillä sekä pidempiaikaisilla yhteistoimintamenettelyssä päätettävillä toimenpiteillä. Kokonaisuudessa vuoden 2026 talousarvioon sisältyy henkilöstömenojen sopeutusta 2,1 milj euroa. Toimenpiteet kohdentuvat palvelutuotannon organisoitumiseen sekä määräaikaisesti tehtävien uudelleen järjestelyyn vuoden 2026 ajan.

Perhepalvelut

- Perhepalveluiden talousarviossa palvelujen ostojen osuus on 57 %, henkilöstökulujen osuus 46 %, aineet, tavarat ja tarvikkeet 0,6 % ja avustukset 1,4 % ja raamiin pääsemiseksi taloutta on tasapainotettu vähentämällä ostopalveluihin varttuja määrärahoja sekä kohdentamalla leikkauksia henkilöstökuluihin.
- Perhekeskuksessa asiakaspalvelujen ostoihin kohdentuu sopeutusta 1 739 661 €. Sujuvoitetaan asiakasprosesseja, tehostetaan omaa tuotantoa ja vahvistetaan vaikuttavuuden arviointia.
- Yhtenäistetään perheille myönnettävien palveluiden myöntämiskäytänteitä ja vaikuttavuuden seurantaa perheiden sosiaalipalveluissa, sopeutus perhehoidon palkkioissa ja kulukorvauksissa 513 038 €.
- Sopeutettu lapsiperheiden ennaltaehkäisevää ja täydentävää toimeentulotukea 34 764 €.
- Perhekeskuksessa kulujen hillitsemiseksi kiinnitetään huomioita vuokra-autojen käyttöasteeseen ja työntekijöiden yhteisten virantoimitusmatkojen suunnitteluun, hyödynnetään hyvinvointialueen sisäistä koulutustarjontaa sekä sisäisesti tuotettua työnohjausta, sopeutus 162 590 €.
- Lastensuojelussa tuottavuustoimenpiteiden johdosta asiakaspalvelujen ostoihin kohdistuu sopeutuksia 1 860 000 €. Hyödynnetään täysimääräisesti omat laitospalvelut, vahvistetaan avopalveluita sekä palvelujärjestelmän toimintaa, joilla ehkäistään laitospalveluiden ostoja.

Perhe- ja vammaispalvelut

Vammaispalvelut

- Lisätään omaa palvelutuotantoa alkuvuodesta 2026 valmistuvalla 16 paikkaisella ympärivuorokautista palveluasumista tuottavalla asumisyksiköllä, Kirkkopuisto Joroinen. Asumisyksikköön siirretään asiakkaita pitkäaikaisesta laitoshoidosta Talousvaikutuksena huomioitu laitoshoidon ja oman toiminnan menojen erotus (laitoshoidon ostojen vähennys 4,2M€ - Kirkkopuisto nettomenot 1,7 M€) säästää 2,5 M€
- Lisätään omaa palvelutuotantoa alkuvuodesta 2026 valmistuvalla 7 + 7 paikkaisella lasten ja nuorten pitkäaikaista asumista ja tilapäishoitoa tuottavalla asumisyksiköllä, Kirsikka Siilinjärvi. Pitkäaikaisen asumisen ostopalveluiden vähennyksellä (1,5 M€) katetaan koko yksikön nettomenot. Tämän lisäksi säästöä saadaan lasten tilapäishoidon tuottamisesta omassa yksikössä.
- Lisätään omaa palvelutuotantoa loppuvuodesta 1.10.2026 alkaen Kuopioon valmistuvalla 10 + 5 paikkaisella ympärivuorokautista palveluasumista tuottavalla asumisyksiköllä. Asumisyksikköön siirretään asiakkaita pitkäaikaisesta laitoshoidosta. Tämän yksikön kustannukset katetaan laitoshoidon ostojen vähennyksellä (250 t€ / 2 kk). Yksikön valmistumisen myötä luovumme pitkäaikaisen laitoshoidon käytöstä ja vähennämme ostopalvelujen tarvetta. Jatkossa laitoshoidon ostetaan ainoastaan tahdosta riippumattoman hoidon järjestämiseen.
- Vahvistetaan tuetun asumisen erilaisia toteuttamistapoja ja resurssia
- Talousarviossa ei ole esitetty määrärahoja uusiin ohjaajan tehtäviin, vaikka tarvetta lisäresurssille joissain yksiköissä olisi. Tarkoituksenmukaisen ja riittävän henkilöstöresurssin määrittämiseksi hyödynnetään RAI arviointijärjestelmän kautta saatua tietoa asiakkaiden toimintakyvystä ja palveluntarpeista. Tarvittaessa siirretään henkilöstöresurssia asumisyksiköstä toiseen.
- Käytössä oleviin palvelusteleihin (henkilökohtainen apu, työ- ja päivätoiminta, hoiva- ja hoitoapu) ei varata hinnankorotuksia vuodelle 2026. Käytössä on ns. kattohintainen palveluseteli, jolloin hyvinvointialue määrittää palvelusetelien arvot. Palvelusetelien arvoja on tarkistettu viimeksi 1.6.2025.
- 1.4.2025 käyttöön otettu hoiva- ja hoitoavun palveluseteli korvaa käytössä aiemmin käytössä olleet suoramäärärahat. Ostopalveluista palvelusetelille siirtymisen arvioidaan laskevan kustannuksia noin 30 000 €.
- Kotiin annettavan hoiva- ja hoitopalvelujen ostopalveluiden piirissä olevista asiakkaiden hoitoa ja hoivaa järjestetään jatkossa lasten yksiköissä. Siirtyminen omaan toimintaan arvioidaan vähentävän ostopalvelujen tarvetta noin 60 000 €.
- Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut on kilpailutettu ja uuden sopimuksen arvioidaan alentavan kokonaiskustannuksia noin 2,5 miljoonan euron verran.
- Henkilökohtaisen avun omaa toimintaa vahvistetaan ja laajennetaan jokaiselle alueelle. Omalla toiminnalla pyritään vähentämään ostopalvelujen tarvetta ja myös mahdollistamaan soveltuvan työn pankin kautta henkilöstön työurien pidentämistä ja työnkiertoa.

Perhe- ja vammaispalvelut

Riskit talouden sopeuttamistoimenpiteiden toteutumiselle

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan rahoitus on niukka valtakunnalliseen tasoon ja palvelutarpeeseen nähden. Talouden raamin tiukkuus sekä jatkuvat sopeutustarpeet lisäävät selvästi riskiä lakisääteisten palveluiden tuottamiselle

Toimialan riskiä talouden sopeuttamistoimenpiteiden osalta lisää myös se, että vuoden 2025 talousarviossa ei pystytty huomioimaan toimialalle talousarvion laadinnan jälkeen kohdentuneita lisäkuluja mm. Kuopion kaupungin iltapäiväkerhotoiminnan ratkaisusta, lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden lääkäreiden siirtymisestä perhekeskuksen järjestettäväksi eikä vammaisten asumispalveluiden sijaisjärjestelyiden kustannusjaon muuttumisesta. Näistä on kohdistunut aiemmin huomioimatonta lisäsopeutustarvetta perhe- ja vammaispalveluiden puolelle myös vuodelle 2026 noin 2 M€ verran.

Perhepalvelut

Perhekeskuspalvelujen määrärahojen riittävyys haastaa palvelutuotantoa merkittävästi, sillä raamiin pääsemiseksi sopeuttamista on tehty 4,3 milj € kohdentuen kaikkiin kuluryhmiin. Lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluihin saatujen lääkärinvirkojen henkilöstökulut eivät sisältyneet vuoden 2025 talousarvioon, josta talousarvioraami on laskettu, kustannukset on kuitenkin tullut sisällyttää raamissa olevaan talousarvioesitykseen. Henkilöstömenojen kohdennuksien vuoksi voi palvelutuotannossa syntyä lakisääteisten käsittelyaikojen sekä hoitotakuun ylityksiä. Uudet velvoitteet, lasten ja nuorten terapiatakuun toimeenpanoon liittyvä resurssitarve tulee näyttäytymään vasta pidemmällä aikajänteellä ja kansallisten linjausten muotoutumisen kautta ja palvelun kysyntä voi muodostua vahvempaa resurssointia vaativaksi peruspalveluissa, johon ei ole pystytty varautumaan.

Lastensuojelun sosiaalityön ja -ohjauksen henkilöstökustannusten arvioinnissa ei ole huomioitu mahdollisia sijaiskorvauksia esim. pitkien poissaolojen ajalle tai mahdolliseen palvelutarpeen äkilliseen muutokseen varautumiseksi. Talousarviota laadittaessa lakisääteisesti perhehoidon palkkioihin ja kulukorvauksiin määriteltävät indeksikorotukset vuodelle 2026 eivät ole olleet tiedossa. Lastensuojelun talousarvioesitykseen sisältyy riski määrärahojen riittävyydessä erityisesti asiakaspalveluiden ostoihin, joista merkittävä osuus on jo subjektiivisen oikeuksien perusteella asiakkaille sidottuja kustannuksia lasten sijaishuollon palveluissa. Tuottavuustoimien johdosta asiakaspalveluiden ostoihin kohdistuu noin 1,9 milj € sopeutus. Riskinä siten on, etteivät taloudellisesti perustellut toiminnan muutostarpeet ole hyvinvointialueella täysimääräisesti toiminnallisesti toteutettavissa TA26-kauden aikana. Lisäksi syksyllä 2025 lastensuojelun ympärivuorokautisissa palveluissa käynnistyneen uuden hankintasopimuskauden vaikutuksia hintojen korotuksiin ei ole talousarviossa pystytty varautumaan. Vuoden 2026 aikana tullaan kilpailuttamaan lastensuojelun osalta myös perhehoidon sekä mahdollisten muiden tukipalveluiden hankinnat, millä voi olla vaikutusta myös näiden palveluiden hintatasoon.

Vammaispalvelut

Talousarvion määrärahojen riittävyys tuo haasteita palvelutuotannolle, sillä määrärahavaroituksessa ei ole huomioitu asumispalveluiden eikä päivä- ja työtoiminnan ostojen

Perhe- ja vammaispalvelut

kustannusten sopimusehtojen mukaista todellista nousua, joka on keskimäärin 3,7 %. Talousarviossa on varauduttu kustannusten nousuun ainoastaan 0,93 %. Annettu talousarvioraami ei myöskään mahdollistanut määrärahojen varaamista yhdenkään uuden asiakkaan vammaispalveluiden asumisen ostopalveluun taikka päivä- ja työtoiminnan ostopalveluun.

Vammaisten asumispalveluiden osalta on huomioitava, että hyvinvointialueella on vammaispalvelulain mukaan ehdoton velvollisuus järjestää vammaisen henkilön asumispalvelu, mikäli asiakas täyttää laissa tai asetuksessa mainitut palveluedellytykset. Näin ollen palveluiden piiriin tulee vuosittain uusia asiakkaita keskimäärin 10-20 henkilöä ja kaikki heistä eivät tule sijoittumaan tuetun asumisen tai yhteisöllisen asumisen piiriin, vaan osalle tulee järjestää ympärivuorokautista asumispalvelua. Uudet asiakkuudet lisäävät kustannuksia, sillä vaihtuvuus etenkin ympärivuorokautisen asumisen yksiköissä on vähäistä, asiakkaiden asuessa useimmiten koko elämänkaarensa ajan, aikuisiästä vanhuuteen saakka, samassa asumisyksikössä.

Oman palvelutuotannon monimuotoistaminen ja asumispaikkojen lisääminen on välttämätöntä, jotta voimme edes jollain tasolla estää asumispalveluiden kustannusten kasvua. Riskinä tavoitteen toteutumiselle on se, ettei löydetä asumisen tuen ryhmämuotoisen asumisen toteuttamiseen soveltuvia uusia tiloja.

Riskinä hoiva- ja hoitoavun järjestämistavan muutoksen toteutumiselle on, että palvelusetelin tuottajia ei ole tarpeeksi vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeeseen.

Vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalveluiden uuden sopimuskauden hinnat eivät ole vielä tiedossa, joten arvio hinnanmuutoksen säästövaikutuksesta voi olla liian suuri.

Kuopiossa lasten iltapäivähoidon laajentuminen hyvinvointialueen vammaispalvelujen vastuulle aiheuttaa vuositasolla yhteensä 520 000 euron kuluerän, joka ei ole sisällynyt vammaispalveluiden tilinpäätökseen 2024 eikä talousarvioon 2025. Kustannuserän sisällyttäminen talousarvion 2026 annettuun raamiin tuo riskin talousarviomäärärahojen ylittymiseen.

Kaikkien talouden sopeuttamistoimien edellyttämä siirtyminen järjestämistavasta toiselle vaatii vammaispalvelukeskuksissa riittävää henkilöstöresurssia asiakkaiden palvelutarpeen tarkistamiseen ja mahdollisuutta työtehtävien priorisointiin, joka ei nykyisessä työtilanteessa ole aina välttämättä mahdollista.

Henkilöstö

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla on henkilöstöä elokuun 2025 tilanteen mukaisesti 1506, joista vakinaisia 1146 ja määräaikaisia 361. Perhepalveluissa on henkilöstöä 872, joista vakinaisia 678 ja määräaikaisia 194. Vammaispalveluissa on henkilöstöä 627, joista vakinaisia 463 ja määräaikaisia 165.

Perhe- ja vammaispalvelut

Lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin on perustettu viisi lääkärin virkaa. Itä-Suomen yliopiston yhteistyössä on lastensuojelussa sosiaalityössä 0,5 htv asiantuntijasosiaalityöntekijä ja lastensuojelun palvelutoiminnassa neljän ohjaajan lisäys lastensuojelulaitoksissa. Palvelutoiminnassa tehdään resurssisiirtoja toimintojen uudelleen organisointien myötä. Talousarviokaudella arvioidaan edellytyksiä talouden hallintaan tekemällä muuntoja omaksi työksi asiakaspalveluiden ostoista.

Perhekeskuksen palvelut ovat lakisääteisiä sosiaali- ja terveyspalveluita, joista useimpien henkilöstömitoitus on säädelty; opiskeluhuollon kuraattorilla 670 ja psykologilla 780 oppilasta, äitiysneuvolassa terveydenhoitajalla enintään 76 raskaana olevaa, lastenneuvolassa terveydenhoitajalla 320 lasta, kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajalla 460 oppilasta ja opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajalla 570 opiskelijaa. Sosiaalihuollon palveluissa on lakisääteiset käsittelyajat ja palveluiden järjestämisen määräajat, kuten vireilletulojen käsittely 0-7 arkipäivää ja palvelutarpeen arviointi 3 kk sisällä. Terveysneuvon palveluista avokuntoutuksen palvelut sekä lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalvelut kuuluvat hoitotakuun piiriin. Neuvolapalvelujen, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteuttamista ja sisältöjä ohjaa Valtioneuvoston asetus ja kansalliset suositukset. Määräajat ja sääteley tulee huomioida palvelutuotannon henkilöstön riittävydessä.

Lastensuojelun henkilöstö on pääosin lainmukaisiin asiakas- tai henkilöstömitoituksiin sidottua (sosiaalityö ja -ohjaus, lastensuojelulaitokset). Lastensuojelun toiminnassa korostuu riittävän henkilöstön turvaamisen tarve sekä jatkuvuuden hallinta suhteessa ympärivuorokautisen toiminnan laadunhallintaan sekä lastensuojelulain mukaiseen asiakasmitoitukseen. Vuonna 2026 toimenpiteenä kodin ulkopuolisten sijoitusten tarpeen ehkäisemiseksi vahvistetaan avohuollon tukea muodostamalla intensiiviperhetyön työryhmä. Lisäksi vahvistetaan perhehoidon järjestämisedellytyksiä vahvistamalla perhehoidon rekrytointia, valmennusta ja tukea toteuttavaa työryhmää. Omassa lastensuojelun laitospalveluiden tuotannossa vahvistetaan myös R3 mukaisin toimenpitein lastensuojelulaitosten Taskukello ja Vesala henkilöstöä.

Vammaispalveluiden sisällä tehdään tarvittaessa resurssisiirtoja; erityisesti asumisyksiköiden henkilöstöresurssin kohdentumista tarkastellaan asiakkaiden RAI toimintakykyarvioiden pohjalta ja henkilökuntaresurssia siirretään yksiköiden välillä tai kohdennetaan kotiin vietävään tuetun asumisen palveluun. Koko palvelualueen tavoitteena on henkilöresurssin optimaalinen käyttö, jolloin huomioidaan myös asumisyksiköiden ja päivätoimintayksiköiden henkilökunnan yhteiskäyttö.

Vammaispalvelujen osaamiskeskukseen on perustettu toinen lääkärin virka. Lisäksi psykologin viroista kolmeen on varattu määrärahat.

Talousarvion 2025 yhteistoimintaneuvottelujen mukaisesti esihenkilöiden tukirakennetta on vahvistettu vammaispalvelukeskuksen yksikössä asiantuntijasosiaalityöntekijällä 1.9.2025 alkaen sekä päivä- ja työtoiminnan yksikössä 1.4.2025 alkaen vammaisten lasten aamu-, iltapäivä- ja loma-ajan hoidon palveluesihenkilöllä.

Perhe- ja vammaispalvelut

Päivä- ja työtoiminnan yksikössä toimintakeskus Helmen ja Jussinpihan toimintakeskuksen päivätoiminnot yhdistyivät 1.4.2025 alkaen siten, että toimintaa on järjestetty Jussinpihan toimintakeskuksessa molempien yksiköiden asiakkaille. Muutoksen myötä toimintakeskus Helmen henkilöstö siirtyi Jussinpihan toimintakeskukseen.

Vammaisten asumispalveluiden ympärivuorokautisen palveluasumisen oma tuotanto vahvistumisen myötä myös asumispalveluiden henkilöstömäärä lisääntyy merkittävästi. Henkilöstösuunnitelman mukaan vuonna 2026 toimintansa Siilinjärvellä aloittavaan lasten ja nuorten pitkäaikaisen asumisen ja tilapäishoidon 7+7 paikkaiseen Kirsikka nimiseen yksikköön tullaan rekrytoimaan palveluesihenkilö ja 18 ohjaaja, Joroisiin valmistuvaan ympärivuorokautisen palveluasumisen 16 paikkaiseen yksikköön Kirkkopuistoon palveluesihenkilö ja 24 työntekijää (23 ohjaajaa ja sairaanhoitaja). Loppuvuodesta 2026 Kuopioon valmistuvaan 10+5 paikkaiseen vaativan tuen asumisen-, kuntoutuksen- ja tilapäishoidon yksikköön puolestaan palveluesihenkilö ja 24 työntekijää (23 ohjaajaa ja sairaanhoitaja).

Vammaisten asumispalveluiden palvelurakenteen uudistaminen ja monimuotoisen asumispalveluratkaisujen kehittämistyö on päässyt hyvään vauhtiin 1.7.2024 alkaneen Vammaisten asumispalveluiden palvelurakenteen ja laatutyön kehittämishankkeen myötä. Hanke päättyy 31.12.2025. Palvelurakennetyötä on tarkoituksenmukaista jatkaa ja vammaisen asumispalveluissa on varattu palkkamääräraha toimintavuodelle 2026 asiantuntijakehittäjän tehtävään.

Omien henkilökohtaisten avustajien resurssiin voidaan ottaa vastaan PSHVAn soveltuvan työn pankista uusia työntekijöitä, jolloin voidaan vähentää ostopalvelujen tarvetta.

	VUOSI 2023			VUOSI 2025			VUOSI 2025		
	Henkilöstökustannukset			Henkilöstökustannukset			Sairauspoissa- olojen määrä	Täydennys- koulutusten määrä	Kehitys- keskustelujen määrä
	v 2023, € yhteensä	toteutunut työpanos, htv-määrä	€/htv	v 2025, € yhteensä	toteutunut työpanos, htv-määrä	€/htv	kalenteripäivien määrä / henkilö	päivien määrä / henkilö	%-osuus
Perhe- ja vammaispalvelut	63 626 515	1 254,0	50 739	79 587 008	1 370,1	58 088			
Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan hallinto	498 077	-		659 511	5,0	131 902	0,0	5,0	100,0 %
Perhepalvelut	36 982 687	717,0	51 580	48 420 043	796,1	60 822	10,0	3,0	100,0 %
Vammaispalvelut	26 145 751	537,0	48 689	30 507 454	569,0	53 616	20,0	3,0	100,0 %